

- Aika** 14.3.2018 klo 10.00–12.30
- Paikka** Oikeusministeriö, kokoushuone Julkisuus, Helsinki
- Läsnäolijat**
- professori Pirjo Hiidenmaa (puheenjohtaja)
professori Markku Suksi (varapuheenjohtaja)
johtaja Kaisa Alanne (jäsen)
johtaja Göran Honga (jäsen)
opetustoimen johtaja Liisa Pohjolainen (jäsen)
yliopisto-opettaja Linnéa Henriksson (jäsen)
osastonjohtaja Salli Kankaanpää (varajäsen)
Saamelaiskäräjien kielineuvoston puheenjohtaja Neeta Jääskö (pysyvä asiantuntija, etäyhteyksin)
johtaja Kristina Wikberg (pysyvä asiantuntija)
pääsihteeri Markus Österlund (pysyvä asiantuntija)
- Sihteeristö:**
- kieliasiainneuvos Corinna Tammenmaa (pääsihteeri)
ylitarkastaja Maria Soininen (sihteeri)
korkeakouluharjoittelija Vinh Pham
- Kutsutut vieraat:**
- johtaja Johanna Suurpää, oikeusministeriö
ylitarkastaja Vava Lunabba, oikeusministeriö
dosentti Karita Mård-Miettinen, Jyväskylän yliopisto
projektitutkija Annika Peltoniemi, Jyväskylän yliopisto
neuvotteleva virkamies Janne Öberg, opetus- ja kulttuuriministeriö
- Viittomakielen tulkit:**
- Saija Kuronen
Taina Petäjäinen
- Esteet**
- erikoistutkija Pasi Saukkonen (jäsen)
yhdenvertaisuusvaltuutettu Kirsi Pimiä (pysyvä asiantuntija)
tutkimuspäällikkö Marianne Pekola-Sjöblom (pysyvä asiantuntija)

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 10.00.

2. Esityslistan hyväksyminen

Kokouksen esityslista hyväksyttiin muutoksin.

3. Oikeusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsaus 2018

Johtaja Johanna Suurpää kertoi oikeusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsauksesta, josta kieliain neuvottelukunnalta on pyydetty kommentteja. Kyseessä on strateginen, ei varsinainen poliittinen asiakirja. Valmistelua tehdään avoimemmin kuin aikaisemmin. Keskeistä on vaikuttavuus: millä olisi käytettävyyttä hallitusneuvotteluihin ja seuraavaan vaalikauteen valmistautumisessa. Millaisiin toimintaympäristön muutoksiin olisi varauduttava? Kielelliset oikeudet on huomioitu tulevaisuuskatsauksen demokratiaa, perus- ja ihmisoikeuksia koskevassa luvussa, myös toimenpidepuolella. Kielelliset oikeudet ovat läpileikkaava aihe, joka liittyy esim. oikeusturvaan sekä selkeään ja toimivaan lainsäädäntöön. Esim. toimintaympäristöön ja tavoitteisiin liittyviä näkökulmia toivotaan. Erityistä huomiota voisi kiinnittää varsinaisiin ehdotuksiin.

Neuvottelukunta keskusteli tulevaisuuskatsauksesta. Neuvottelukunnan kommentit kerättiin oheiseen lausuntoon (ks. liite 3.1).

4. Edellisen kokouksen pöytäkirja

Edellisen kokouksen pöytäkirja hyväksyttiin muutoksitta.

5. Neuvottelukunnan toimintakertomus 2017 ja toimintasuunnitelma 2018

Sihteeri Maria Soininen kertoi neuvottelukunnan vuoden 2017 toimintakertomuksesta ja vuoden 2018 toimintasuunnitelmasta. Vuonna 2018 neuvottelukunnan toiminnan painopisteinä ovat kielet, kasvatus ja koulutus eri koulutusasteilla. Kieliain neuvottelupäivä on tarkoitus järjestää 24.10.2018. Puhujaksi on pyydetty opetusministeriä. Edellisestä neuvottelupäivästä saatuja kokemuksia hyödynnetään ja neuvottelukunta antaa taas julkilausuman.

Karjalan kielen asemaan tutustumista koskeva tilaisuus järjestetään 1.6.2018 (klo 13 alkaen). Tarkoitus on kuulla karjalan kielen asiantuntijaa ja järjestöjä. Neuvottelukunnalle lähetetään kutsu tilaisuuteen.

Keskustelussa todettiin, että kieliain neuvottelupäivässä olisi hyvä perehtyä varhaiskasvatuksen tilanteeseen. Kiinnostava kysymys olisi myös, miten vieraskielisten lasten ja nuorten oman äidinkielen opetus ja oppiminen toteutuvat. Tämä on tärkeää kansalliskieltenkin oppimisen näkökulmasta.

Puheenjohtaja totesi, että tärkeä teema on myös se, mistä saadaan tietoa eri kieliryhmistä (mitä tiedetään esim. saamelaisista tai suomenruotsalaisista, miten

eri kieliryhmiä käsitellään mm. opetuksessa ja miten heistä opitaan puhumaan, millaisia asenteita ja odotuksia eri kieliryhmistä on).

Puheenjohtaja totesi, että työvaliokunta valmistele kieliasiaain neuvottelupäivää ja neuvottelukunta saa sähköpostitse kommentoita suunnitelmia.

Toimintakertomus 2017 ja toimintasuunnitelma 2018 hyväksyttiin.

6. Selvitykset ”Kielikylpy Suomen kunnissa 2017” ja ”Monella kielellä Suomen kunnissa 2017” (ks. esitys, liite 6.1)

Jyväskylän yliopiston dosentti Karita Mård-Miettinen ja projektitutkija Annika Peltoniemi kertoivat näistä selvityksistä, jotka toteutettiin yhteistyössä Åbo Akademin kanssa. Kielikylpyselvitys perustuu kansalliskielistrategian toimintasuunnitelmaan (2017). Samalla selvitettiin myös muun kaksikielisen opetuksen tilannetta.

Selvityksissä selvitettiin mm., millä kielillä kaksikielistä toimintaa järjestetään, tarjontaan, kysyntään ja saavutettavuuteen liittyviä näkökulmia, opetussuunnitelman perusteiden soveltamista sekä opettajankoulutukseen liittyviä kysymyksiä.

Aineistoa kerättiin eri kokoisista kunnista ympäri Suomea kuntakyselyillä ja haastatteluilla. Usein kyselyyn vastasi kunnan sivistystoimenjohtaja tai varhaiskasvatusjohtaja. Lisäksi tehtiin opettajankoulutuksen asiantuntijahaastatteluja. Selvitysten mukaan kaksikielistä toimintaa tarjoaa 18 % kunnista, mutta tieto ei ole tyhjentävä. Prosentuaalisesti tarjontaa on selkeästi enemmän kaksikielisissä kuin yksikielisissä kunnissa (64 % vs. 13 %). Ahvenanmaalla ei tarjota lainkaan kaksikielistä toimintaa. Joissakin kunnissa tarjontaa on myös saameksi. Kielikylpyä tarjoaa yhteensä 23 kuntaa ja 112 yksikköä. Yhteensä 41 kuntaa tarjoaa vain muuta laajamittaista tai vain suppeampaa kaksikielistä varhaiskasvatusta ja opetusta taikka näitä molempia (muuta kaksikielistä toimintaa).

Selvityksen perusteella näyttäisi siltä, että kotimaisten kielten kielikylpy olisi vähentynyt. Tämä johtuu siitä, että jotkut kunnat eivät enää kutsu toimintaa kielikylvyksi, vaan kaksikieliseksi toiminnaksi, vaikka kyseessä on sama toiminta. Tämä johtuu myös siitä, että opetussuunnitelma määrittelee kielikylvyn tietyllä tavalla.

Muuta kaksikielistä toimintaa tarjoavissa kunnissa tarjotaan toimintaa eri kielillä: englanti on käytetyin kieli ja ruotsi on toisella sijalla, mutta toimintaa tarjotaan myös muilla kielillä (esim. saksa, ranska, espanja, suomi, saame).

Selvityksessä on lähdetty siitä, mitä kyselyihin osallistuneet kunnat ovat vastanneet, eikä se ole kaiken kattava. Vastaustavat voivat poiketa toisistaan, esim. jotkut kunnat ovat ilmoittaneet myös yksityisestä toiminnasta.

14 kuntaa ilmoitti, että ryhtyy tarjoamaan tulevaisuudessa kielikylpytoimintaa. Suurin osa niistä kunnista, joissa kaksikielistä toimintaa ei järjestetä, arveli puolestaan, ettei toimintaa järjestetä tulevaisuudessakaan.

Kielikylpytoiminta on vanhempien lobbausvetoista toimintaa. Toiminnan kehittämiseen ja vakiinnuttamiseen vaikuttavat mm. päättäjät, rehtorit ja

virkamiehet. Kielikylpytoimintaa on hyvin vaikea löytää niistä kunnista, jotka sitä tarjoavat (toiminnan näkyvyys). Toiminta löytyy vain, jos vanhemmat uskaltavat selvittää asiaa. Toimintaa vaikeuttaa esim. kysynnän vuosittainen vaihtelu.

Sekä kielikylpytoimintaa että muuta kaksikielistä toimintaa koskevia haasteita ovat myös resurssien ja jatkuvuuden puute, opetusmateriaalin puute, ajan löytyminen suunnittelua varten sekä pätevien ja kelpoisten opettajien puute. Opettajakoulutusta on tarjolla vain rajoitetusti ja se suuntautuu lähinnä englannin kieleen. Esim. pitkät välimatkat aiheuttavat haasteita kaksikielisen toiminnan järjestämiselle.

Myös valtionavustuksia tarkasteltiin selvityksessä. Yhteensä 45 kuntaa on saanut avustusta kielikylpytoiminnan laajentamiseen, joista 17 kuntaa kotimaisten kielten kielikylpytoimintaa varten (lähinnä ruotsi ja saame, 1 kunta suomi ja ruotsi). Jatkumon kannalta keskeistä olisi esim. ala- ja yläkoulun nivelvaiheen vahvistaminen. Toimijoiden verkostoitumista tukevaan yhteistyöhön on palkattu mm. koordinaattoreita.

Muusta kaksikielisestä toiminnasta lähes 80 % on muuta laajamittaista toimintaa. Valtionavustuksen merkitys on korostunut erityisesti suppeampaa toimintaa järjestävissä kunnissa: toimintaa ei olisi voitu aloittaa ilman rahoitusta.

Kaikissa kunnissa ei ole määritelty oppilaaksi oton kriteerejä, mikä on yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallista. Kunnilla on erilaisia kielikylpyä koskevia kriteerejä, jotka koskevat esim. päiväkodin toimintakieltä, kielikylpykieltä, jatkumon takaamista päiväkodista kouluun tai erityistä tukea tarvitsevia oppilaita. Oppilaaksi ottaminen vaihtelee paikallisesti myös muussa kaksikielisessä toiminnassa.

Suurin osa kunnista ilmoitti, että maahanmuuttajataustaiset oppilaat pääsevät kielikylpytoiminnan piiriin, ja heille tarjotaan myös muuta kaksikielistä toimintaa (enemmän suppeampaa kuin muuta laajamittaista toimintaa). Pääsykokeiden kielitesteissä arvioidaan lasten kielellisiä valmiuksia pääosin suomen kielellä, ja pääsyä voi rajata, jos kielitaito ei ole tarpeeksi hyvä.

Kielikylpyopetukseen valmistavan opettajankoulutuksen tarjonta on ollut pätkittäistä ja keskittynyt ruotsin kielen kielikylpyyn ja luokanopettajakoulutukseen. Suurin osa kunnista oli tyytyväisiä opettajien ammattitaitoon, mutta täydennyskoulutukselle olisi tarvetta. Kaksikieliseen (englanninkieliseen) opetukseen valmistavaa opettajankoulutusta tarjotaan vain kahdessa yliopistossa, joten opettajien koulutustaustat vaihtelevat.

Kehittämisehdotukset koskevat sekä kielikylpy- että muuta kaksikielistä opetusta. Valtionavustuksen suuntaamista koskee kolme ehdotusta, jotka liittyvät jo aloitetun toiminnan jatkuvuuden turvaamiseen, erillisen valtionavun suuntaamiseen uuden kaksikielisen toiminnan aloittamiseen sekä tuen suuntaamiseen niille kunnille, joissa on maahanmuuttajalapsia tai erityistä tukea tarvitsevia lapsia.

Opettajankoulutusta tulisi tarjota kaikkien asteiden opettajille muissakin kielissä kuin suomi, ruotsi ja englanti. Yhteistyön tulisi tiivistyä opettajia kouluttavien laitosten välillä, jotta saataisiin synergiaetuja.

Keskustelussa todettiin mm., että kaksikielinen opetus on ollut epämääräistä, mikä on vaikuttanut vanhempien uskallukseen ilmoittaa lapsensa siihen mukaan. Pohdittiin, miksi kielikylpytoiminta loppuu, vaikka vanhemmat ovat siitä kiinnostuneita ja oppilaita olisi. Todettiin, että myös yksilöhistorioita olisi hyvä nostaa esille.

Kuntien näkökulmasta prosessi on työläs käynnistää ja siitä aiheutuu lisätehtäviä, mikä voi olla haastavaa etenkin pienessä kunnassa. Keskusteltiin mm. jatkumon turvaamisesta, tilastoinnin tarpeellisuudesta sekä siitä, millaiset tavoitteet kielikylpyopetuksella on.

Saamen kielen osalta todettiin, että järjestäjinä voi olla sekä kuntia, yhdistyksiä että muita toimijoita. OKM:n erityisavustus jaetaan Saamelaiskäräjien kautta kunnille. Suunnitelmallisuus on tärkeää kielivarannon parantamisessa.

7. Muut asiat

- a. Pohjanmaan liiton kulttuurilautakunta on käsitellyt kieliasiaain neuvottelukunnan 6.10.2017 antamaa julkilausumaa kokouksessaan.
- b. Pääsihteeri Corinna Tammenmaa kertoi hallituksen kielikertomusta 2017 koskevista aikatauluista. Perustuslakivaliokunta kuuli asiantuntijoita, mm. kieliasiaain neuvottelukuntaa, 9.3. ja 13.3.2018. Oikeusministeriö jatkaa kielikertomuksen esittelyä sidosryhmille. Syksyllä järjestetään kielikertomuksen jalkauttamista koskeva ministeriökierros, kunhan on saatu perustuslakivaliokunnan mietintö. Sen jälkeen sovittujen toimenpiteiden toteutus täsmentyy. Toimenpiteet käydään vielä läpi oikeusministerin kanssa.
- c. Ylitarkastaja Vava Lunabba kertoi kielellisten oikeuksien seurantaindikaattoreista. Joulukuussa järjestetyssä työpajassa käsiteltiin kolmea osa-aluetta (rakenne, prosessi, lopputulos). Nyt on tunnistettu muutamia konkreettisia asioita, joita voitaisiin testata pilottina. Vaihtoehtoja olisi paljon, mutta käytävissä olevat resurssit ovat vähäiset. On päätetty keskittyä muutamiin kysymyksiin, kuten kielellisten vaikutusten arviointien, lausuntopyyntöjen sekä kanteluiden ja valitusten seurantaan. Lopputulosta koskevia indikaattoreita ovat mm. henkilöiden kokemukset kielellisten oikeuksien toteutumisesta, asenteet ja koettu syrjintä sekä kielten käyttö ja näkyvyys mediassa. Seurantaindikaattorit lähetetään neuvottelukunnalle vielä tiedoksi.

8. Kielikokeilu, tilannekatsaus

Hallituksen kärkihankkeen mukaan kieltenopiskelua lisätään ja monipuolistetaan. Kaksi päätoimenpidettä ovat kielten opetuksen varhentaminen sekä alueellisen kokeiluihin käynnistäminen kielivalikoiman laajentamiseksi ilman velvoittavaa toisen kansalliskielen opiskelua (kielikokeilu). Hallitusneuvos Janne Öberg opetus- ja kulttuuriministeriöstä kertoi kielikokeilusta.

Kielikokeiluhanke on edellyttänyt omaa kokeilulakia. Kokeiluun osallistuvien lasten oppimäärään kuuluu vähintään kaksi vierasta kieltä. Kokeilu todettiin lähtökohtaisesti mahdolliseksi toteuttaa, mutta perustuslakivaliokunta halusi

lakiin lisäehtoja esim. oppilaiden oikeusturvan takaamiseksi. Tarkoituksena on saada tietoa kielen valintaan liittyvistä seikoista ja siitä, ovatko kunnat halukkaita lähtemään kokeiluun mukaan. Kokeilua on tarkoitus seurata määrällisesti ja laadullisesti. OKM myöntää kokeiluluvat, kun taas Opetushallitus vastaa toimeenpanosta.

Lain mukaan opetusta voidaan tarjota enintään 2200 oppilaalle. Hanke koskee oppilaita, jotka eivät ole vielä aloittaneet kieltenopiskelua. Oppilaille kokeiluun osallistuminen on vapaaehtoista. Kokeilulakiin kirjoitettiin selkeämmin, että oppilailla on mahdollisuus perua osallistumisensa kokeilun alettua.

Hakuaika kokeiluun on loppunut. Kokeiluun hakeneita kuntia ovat Jämsä, Pieksämäki, Rovaniemi, Ylöjärvi ja Savonlinna. Yleisin tarjottava kieli on venäjä, mutta myös esim. saksaa tarjotaan. Kokeilua tarjotaan yhteensä 452 oppilaalle, jotka aloittavat syksyllä 2018 kuudennen luokan. Eri asia on, kuinka monta lasta kokeiluun lopulta osallistuu.

Kokeilulupa myönnetään koulukohtaisesti. Luvat päätetään lähiviikkoina. Kun päätökset on saatu, opetuksen järjestäjät hiovat kokeilusuunnitelmiaan ja käynnistävät toimet esim. opettajien hankkimiseksi. Oppilaita on oltava riittävästi opetusryhmän perustamiseksi (väh. 10). Asiaa on vielä harkittava, jos kokeiluun osallistuvien oppilaiden ja kuntien määrät jäisivät hyvin vähäisiksi. OKM seuraa tilannetta kevään aikana. Kysymyksenä on lähinnä vanhempien ja perheiden halukkuus osallistua kokeiluun.

Kielivarannon laajentamista pyritään jatkuvasti edistämään eri keinoin. Tämä kokeilu ei välttämättä ole kovin merkityksellinen tapa sen toteuttamiseksi. Hanke on esim. koettu liian suppeaksi eikä sitä kohtaan ole ollut kiinnostusta. Voi tosin olla, että tämä koskee vain juuri tätä kokeilua ja sen reunaehtoja.

Tavoitteena on, että kunnat tekisivät lapsikohtaiset päätöksensä kokeiluun osallistumisesta kevään aikana, huhtikuun loppuun mennessä.

9. Seuraava kokous

Seuraavan kokous järjestetään syksyllä 2018 kieliasiain neuvottelupäivän yhteydessä.

10. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 12.30.

Helsingissä 29.10.2018

Pirjo Hiidenmaa
Puheenjohtaja

Maria Soininen
Sihteeri